

EL CINEMA DE LA POST-TRANSICIÓ CATALANA A LES PÀGINES DE *CANIGÓ*

IVAN GISBERT LÓPEZ
Grup d'Estudis Transversals
Universitat d'Alacant

1. INTRODUCCIÓ

Quan parlem de la revista *Canigó* en la Post-Transició, ho fem observant la recta final de la llarga i exitosa trajectòria que va abraçar la publicació.¹ De fet, el seu periple de vida no pot entendre's sense conèixer alguns aspectes biogràfics d'aquells que foren els seus directors i impulsors: el matrimoni Dalfó-Simó. El primer d'ells, Xavier Dalfó i Hors,² el podem etiquetar com a un periodista constant que va fer realitat el seu somni: crear una publicació periodística pròpia que, amb el pas del temps, passe de ser una humil difusió de caire localista, a una ambiciosa revista setmanal d'àmbit autonòmic i que agrupe un conjunt de col·laboradors i corresponsals de gran renom dins de l'àmbit artístic i polític de Catalunya.

I així fou com el 1954, juntament amb un grup de companys periodista empordanesos, fundaren aquesta publicació, de tiratge mensual, que anomenaren *Canigó*, retent homenatge a la muntanya pirenaica que rep el mateix nom, símbol de la personalitat dels habitants d'aquestes comarques i llegenda mítica en l'apartat literari català, ja que Mossèn Jacint Verdaguer li dedicà una obra poètica de grans dimensions. Si atenem a la referència de la publicació en el subtítol de capçalera de la revista amb seu a Figueres, «Revista Literaria, Cultural y Deportiva»,³ observem, en primer lloc, les diverses matèries que

1. La revista va deixar de publicar-se el 1983.

2. Xavier Dalfó i Hors guardonat el 2010 amb el premi Mosca del Col·legi de Periodistes de Girona i el 2014 amb una placa homenatge en la seua ciutat natal, Figueres. Dos anys després, el 10 d'abril del 2016 Dalfó ens va deixar.

3. Dins del número inicial, observem l'objectiu principal de la revista que no era altre que arregar el sentiment literari i cultural de l'Empordà. Es considera comple-

tractaria de concentrar la publicació i, en segon, la utilització del castellà com a llengua majoritària en aquesta primera etapa, a causa de les contínues sancions i prohibicions que la revista rebia per part de les altes esferes. No obstant això, la voluntat d'expressar-se en la seua llengua vehicular, el català, continuava molt latent en el tarannà del seus fundadors.

La revista aconsegueix en breu espai de temps consolidar i augmentar els seus seguidors més apropats, expandint-se per tota la comarca, fet que alimenta la possibilitat d'enfortir i assegurar la seua continuïtat, ja que Figueres, enclavada en un marc geogràfic únic, encarna el bressol d'un voluminós nombre d'artistes. Tots ells, tingueren un lloc en una publicació ambiciosa que, a banda, despertava el sentimentalisme en pro dels seus conciutadans. Aquest fet, en principi impensable, fa sonar totes les alarmes del règim franquista, que tractarà d'investigar, assetjar i sancionar tots aquells aspectes que no siguen del seu gust, ja que la publicació representava, a més d'un espai informatiu de grans dimensions, una plataforma on els catalanistes independentistes podrien opinar lliurement dins l'àmbit polític.

A inicis de la dècada dels seixanta va tenir lloc un esdeveniment en la vida del director Xavier Dalfó que va canviar per sempre la seua trajectòria com a periodista: la seua relació professional i, posteriorment personal, amb la professora de Filosofia Isabel-Clara Simó. Desafiant totes les restriccions, és ella qui decideix escriure, de forma progressiva, una columna en català en la revista, contrarestant paulatinament la majoria de text en castellà, el qual abraçava la totalitat de les seues pàgines.⁴ Les amenaces de censura són cada vegada més se-

ment i els seus autors figuerencs desitjaven laborar per la Pàtria. De fet, es podia llegir aquesta referència imposada: «En este primer número, vaya nuestro saludo, emotivo y sincero, a nuestro invicto Caudillo Franco, a las Jerarquías y Autoridades principales, locales y comarcales, en la promesa de que sabremos cumplir fielmente los postulados del Nuevo Estado Español».

4. El 1968, al número mensual 175 Isabel-Clara Simó escriu el seu primer article en la revista: «Persona», una crítica cinematogràfica a Ingmar Bergman. Així com ens comenta Miquel Antoni Cruz en la seua tesi doctoral: «Simó signava el primer article en català i que va ser tota una grata sorpresa a ulls dels lectors figuerencs» (CRUZ 2017: 50).

veres i constants i el 1971 el matrimoni decideix emprendre un nou camí més agosarat i perillós. És per això, que el règim imposa al seu director una de les condicions indefugibles per tal de continuar publicant: la necessitat d'obtenir un títol de periodista per tal de dirigir la revista. Simó, amb una llicenciatura de Filosofia, no ho dubta i inicia un dur recorregut per la teoria periodística universitària amb l'objectiu de fer-se amb les regnes de la publicació, rellevant del càrrec el seu marit, el qual passarà a ser el seu editor.

És aleshores quan, a partir d'aquestes dates, el caràcter de la revista pateix un canvi dràstic. En primer lloc, la publicació de tiratge mensual, passa a ser setmanal. En segon lloc, la seu, fins ara a Figueres, es trasllada a la gran polis de Barcelona. En tercer lloc, la revista s'inclina cada vegada més descaradament cap a una ideologia nacionalista dels seus col·laboradors. En resum, estem davant una escalonada professionalització de la publicació que, en aquests dotze anys de vida, comparà amb una infinitat fastuosa de col·laboradors com per exemple Pere Calders, Manuel de Pedrolo, Quim Monzó, Maria Aurèlia Capmany, Avel·lí Artís-Gener, Ricard Salvat o Jaume Fuster, entre molts altres. Tots ells formen part de la cúpula artística catalana amb idees revolucionàries, inconformistes i catalanistes, fet que ageganta progressivament la vitalitat de la publicació.

Aquest projecte, que no para de créixer, ha salvat tots els obstacles des del seu naixement, però veu truncada la seua marxa el 1983 quan la falta de subvencions, la marginació política autonòmica i el successiu decaïment de subscriptors propiciaren la data de la seua fi. Els directors, fidels al seu esperit liberal, no es deixaren acoquinar pels xanxatges provinents de la política catalana i decidiren tancar les seues portes, coincidint amb les primeres incursions de Simó dins de l'àmbit literari. Segons l'estudiós Pere Meroño: «su catalanismo combativo, su independentismo, incomodaron al nuevo gobierno de CiU que lo quería todo atado y bien atado. Por eso le cerró el grifo de la publicidad institucional y las subvenciones. *Canigó* estorbaba a la nueva instauración políticoinstitucional catalanista».⁵

5. Entrevista de Ramón Teixidó a Pere Meroño dins del diari *Diari del Maresme*, el 25 de juny del 2012.

Però la revista no només representa ara una plataforma reivindicativa amb ideologies polítiques. Les seues pàgines, a més, ofereixen al lector unes nombroses referències a l'àmbit artístic, dins les quals la literatura, la pintura i el cinema formaven els tres eixos bàsics de la seua difusió. En aquest estudi i, per tal de fer veure les línies temàtiques i multidisciplinars del nostre Grup d'Investigació d'Estudis Transversals de la Universitat d'Alacant, acotarem únicament i exclusiva a l'anàlisi de les cites referents a l'àmbit del cel·luloide que tenen lloc a partir del 1979.

2. COL·LABORADORS, CORRESPONSALS I ESPECIALISTES DEL GÈNERE

Des dels seus inicis, la revista ja disposava d'una secció denominada «Cine y teatro», encapçalada per Vicenç Burgues, dins la qual s'analtzaven minuciosament tots els aspectes moderns referents al món del cinema, així com ens comentava en el seu estudi Miquel Antoni Cruz (CRUZ 2017: 179). Posteriorment, amb el canvi de seu a Barcelona, la revista eixampla les seues mires i la seua nouvinguda directora, Isabel-Clara Simó, és l'encarregada de formar un grup de treball més tècnic i més especialitzat en les matèries. Ella es converteix en la referència absoluta de les publicacions, dirigint, interactuant i manipulant la totalitat estructural de les seues pàgines. Cal esmentar que a l'etapa anterior va adquirir experiència al costat del seu marit i de grans professionals, fet que va afavorir el creixement progressiu d'una gran promesa centrada en els articles d'opinió i en les entrevistes personalitzades. En aquesta segona etapa, Simó passa de l'eterna solitud de l'escriptori, llapis i paper a llargues conversacions amb personalitats destacades dins l'àmbit cultural i polític a nivell nacional i internacional. Segons la pròpia directora, algunes d'elles li van causar un gran impacte en la seua personalitat, fet que va propiciar la visió del món amb altres ulls: «unes van ser positives, altres em van decebre profundament, però totes em van aportar un granet de sorra a l'hora de cimentar la meua construcció ideològica». ⁶ D'entre totes elles, des-

6. Entrevista personal amb Isabel-Clara Simó a sa casa de l'Ametlla del Vallés, el 26 de setembre del 2013.

taca la de Miguel Ángel Asturias, ambaixador de Guatemala a París, el 8 d'agost del 1968; la de J. V. Foix, literat que no admetia preguntes, el 23 de setembre del 1972; la de Ricard Salvat, amb qui va mantenir una estreta relació professional, l'11 de novembre del 1972; la de Joan Fuster, el 24 de març del 1975; la d'Antoni de Senillosa, el 29 de novembre del 1975; la de Josep Faulí, el 21 de maig del 1977; la de Salvador Espriu, el 22 de gener del 1983; o la de Maria Aurèlia Capmany, el 12 de febrer del 1983.

Pel que fa al món del cinema i de la televisió, Isabel-Clara Simó va entrevistar el periodista Joan Castelló Rovira, director de programes de gran audiència a Ràdio Barcelona («Directo») o a la televisió autonòmica («De bat a bat»), el 24 de novembre del 1979; l'actriu Rosa Maria Sardà, l'1 de març del 1980; o el crític televisiu i director d'un programa sobre el cinema català, Joan Francesc de Lasa, el 15 de desembre del 1979. En aquest darrer diàleg, de Lasa explicava en què consisteix el treball com a crític:

el crític no pot limitar-se a fer una crítica dels programes com a tals. El crític ha de fer una funció didàctico-social, en un sentit orientador, i això partint d'una espiritualitat, d'un sentit estètic. És a dir, no tant si un programa és bo o és dolent, sinó com s'ha de veure, com s'ha de mirar. (DE LASA, *Canigó* 636, 6).⁷

Però, deixant a banda el paper de la directora, la revista, al llarg del seus quasi 30 anys de vida, té l'honor d'haver comptat amb l'ajuda de professionals de l'àmbit cinematogràfic que, a més, col·laboraren constantment en les seues pàgines. És el cas de Maria Antònia Aloguín i Pallach, Montse Calvo, Montserrat Castillo, Arnau Olivari, E. R. Frei o Miquel Doménech. De fet, aquest últim s'encarregà d'informar el lector, setmana rere setmana, de totes les novetats cinematogràfiques i televisives que anaven esquitxant la cartellera, tractant d'analitzar aquells directors internacionals coneguts i no coneguts, aquelles pel·lícules que suposaven una ruptura amb els cànons tradicionals, així

7. A partir d'aquest moment citarem el número de la publicació i la pàgina de la següent manera, per tal de facilitar i agilitzar la seua recerca.

com també l'estudi dels subgèneres del setè art com ara el terror, l'eròtic o l'històric, entre d'altres.

A més, després de les vacances d'estiu del 1981, la revista incorpora un suplement denominat «Papers», l'objectiu del qual és explorar la diversitat artística dins dels Països Catalans. Gran quantitat de col·laboradors de renom participen en aquest afegit, com ara Ricard Salvat, Pere Calders o Avellí Artís-Gener. D'entre tots ells, Jaume Fuster és l'encarregat d'analitzar clínicament el paper de la televisió en la societat catalana contemporània.

3. ANÀLISI DEL CINEMA CATALÀ

En aquest punt tractarem d'esquematitzar la nostra ponència tractant de realitzar petites classificacions referents a les nombroses aportacions plasmades en les pàgines de la revista a partir del 1979. Així, tractarem de donar pinzellades de les diferents mostres que diversos col·laboradors han mostrat quant a la situació del cinema català (en llengua catalana) en aquella època.

En primer lloc, i seguint un ordre cronològic, mostrarem les aportacions de Maria Antònia Aloguín Pallach, col·laboradora que ens informà, a inicis del 79, de la situació del cinema a Catalunya i ens analitzà una petita mostra de pel·lícules catalanes com *La Ciutat Cremada* d'Antoni Ribas o *L'orgia* de Francesc Bellmunt. Jordi Fortuny també estudià el curtmetratge *Gràcia*, en el número 599; Miquel Doménech ens posà damunt de la taula la trajectòria emergent i meteòrica del director Francesc Betriu, el 1980; Serpentina, ens comunicà l'estrena de *Baix Empordà*, un film d'Antoni Martín, el 1982; però fou Lluís Crusellas qui s'encarregà de posar en l'aparador una pel·lícula que desprengué gran simbolisme per al poble català: *Companys, procés a Catalunya*, dirigida per Josep Maria Forn i Costa el 1979 i en la qual es projecten els darrers mesos del president Lluís Companys.

Al llarg d'aquests anys tan productius per al cinema català, s'han estudiat molts dels secrets del setè art i molts col·laboradors han exposat els seus estudis. Recalquem l'al·lusió al cinema eròtic català (*Caniçó* 641, 27), a l'auge de pel·lícules infantils en llengua catalana (780,

32), a l'estudi de rendibilitat del cinema català (738, suplement «Papers», 12), o a la menció del doblatge de pel·lícules internacionals al català (712, 28 i 733, suplement «Papers», 12). Ara bé, a causa del caràcter liberal i independentista en pro de la llengua catalana de la revista, esdevenen nombrosos els articles en els quals són presents les reivindicacions lingüístiques en el cinema i en els mitjans de comunicació. Destacarem la queixa de Gonçal Castelló sobre la prohibició del català en les emissores de ràdio de la Comunitat Valenciana (739, 10), la referència a la normalització de l'ús del català a través del cinema, que realitzà E. R. Frei (770, suplement «Papers», 12) i a la insistència de recuperar la història i reexplicar-la a través del cinema a Catalunya que recull Miguel Doménech, el qual comenta:

Recuperar la història pròpia, reexplicar-la a través del cinema és una pràctica generalitzada en aquells països que, sortint d'un període de repressió i foscor, comencen a endinsar-se en una nova etapa de llibertat. D'exemples n'hi ha a tort i a dret arreu del món, car no pot haver-hi alliberament nacional sense recuperació i foment de la pròpia identitat (DOMÉNECH, *Canigó* 781, 30).

Òbviament, també són importants les funcions d'aquells col·laboradors que analitzen el paper dels mitjans de comunicació en llengua catalana que retransmeten per als seus ciutadans. És el cas de Xavier Borràs, que ens resumeix el paper de la televisió en català (655, 31), o de Quimet Barceló, que fa el mateix però amb les emissores de ràdio (734, 24). Així mateix, Jaume Fuster resalta el paper dels documentals catalans (750, suplement «Papers», 11). També destaquem l'objectiu dels col·laboradors que trien actrius catalanes que han representat un paper emblemàtic en sèries de caràcter simbòlic per als catalans, com és el cas de Sílvia Munt, que representà el paper de «La Colometa» en l'adaptació televisiva de la novel·la *La plaça del diamant* de Mercè Rodoreda, un dels grans referents de les lletres catalanes (714, 10).

Per últim, recalcarem els reportatges que diferents especialistes han realitzat a través de l'anàlisi històrica del cinema català després de la mort de Franco. És el cas de Miquel Doménech, que ens resumeix

els últims cinc anys del cinema post-franquista (700, 78-80); o de Lluís Alsina, que torna a repetir l'estudi un any després (756, suplement «Papers», 12). Un altre especialista, E. R. Frei, s'encarregarà de tancar aquest capítol amb un estudi semblant, amb un altre any de diferència (782, suplement «Papers», 12-13 i 792, suplement «Papers», 11-13). Per últim, destaquem una entrevista de Montserrat Castillo a Miquel Porter, nomenat recentment responsable de la secció de cinema de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i en la qual s'intentarà donar un pas endavant, tractant de visionar un futur ric per al cinema català i emfasitzant el vincle necessari entre el cinema i els emplaçaments culturals:

En els aspectes culturals es farà un esforç bastant notable, per tal de concentrar els esforços. S'aprofitarà el que existeix a les universitat, en les escoles tècniques. S'aprofitarà i es revifarà l'antiga estructura del cineclubisme, que serà autònoma, els cineclubs aniran pel seu compte, però amb un autèntic sistema que els faci viables (PORTER, *Canigó* 702, 14-16).

4. ESTUDI DE CINEASTES I PEL·LÍCULES D'ÀMBIT NACIONAL I INTERNACIONAL

Com resa el títol de la ponència, la revista *Canigó* representa una plataforma cinematogràfica de primer nivell per a la societat catalana contemporània. És per això, que els crítics cinematogràfics que escriuen en ella no solen centrar-se en l'estudi localista de l'art, sinó que, a més, tracten d'obrir-se al món de forma paral·lela al desenvolupament que havia patit la publicació. Les seues pàgines finals (on s'inclouen els apunts artístics), el seu suplement «Papers» i el seu caràcter setmanal ofereixen la possibilitat a l'especialista d'exposar al públic informació de pel·lícules de cartellera, de directors internacionals de moda o de reflexions interessants a través del seu visionat. És el cas d'un copios grup de pel·lícules que s'estrenaven en les diferents sales del país, com ara: *El expreso de medianoche* (588, 15), *Nuremberger Prozess* (615, 33), *La Sabina* (635, 29-30), *Cristo se paró en Eboli* (651,

27-28), *El mago de Lublin* (668, 29), *La mano negra* (674, 29-30), *Recuerdos* (692, 30), *Bodas de sangre* (714, 29), *Tarzán* (735, 30), *El proceso de Burgos* (740, 28), *Naftalina* (761, 30), o *Fitzcarraldo* (771, 16-17), entre moltes altres.

Aprofitant aquest caràcter divulgatiu i erudit, els diferents crítics que col·laboren, en especial Miquel Doménech, tractaren d'oferir als lectors una informació fresca i atractiva, moltes vegades inabastable en altres mitjans, sobre diferents directors de cinema d'àmbit internacional, així com la situació cinematogràfica en altres països europeus i exòtics, per tal de comparar-los amb els propis. En el primer dels casos, remarcarem els estudis realitzats a Woody Allen (590, 15-16), Arturo Ripstein, cineasta mexicà (598, 32-33), Brian de Palma (601, 34), Bigas-Lunas (611, 29-30), Bernaldo Bertolucci (640, 29), Robert Altman (652, 29-30), Charles Chaplin (657, 29), Nagisha Oshima (665, 29-30), Clint Eastwood (683, 28), Alain Resnais (686, 28), Albert Jané (697, 30), Akira Kuroxava (701, 28-29), Robert Young (703, 28), José Luis Garci (713, 27-28), Marizio Nichetti (785, 29) o Buster Keaton (790, 30); en el segon d'ells destaquem l'anàlisi del cinema tan pintoresc com l'israelià (596, 33), el nord-americà (610, 33), l'alemany federal (757, 30-31), l'alemany democràtic (750, suplement «Papers», 13), l'australià (636, 30), el rus (666, 30), el llatí (719, 32-34), l'indi (751, suplement «Papers», 14), l'anglès (753, suplemento «Papers», 15), el cubà (764, 28-29) o el iugoslau (774, suplement «Papers», 4-5).

A més, les pàgines de la revista serveixen per a homenatjar aquells directors mítics que han mort recentment, com és el cas d'Alfred Hitchcock (659, 33-34), Peter Sellers (670, 15), Luis Buñuel (772, suplement «Papers», 12), King Vidor (789, suplement «Papers», 13) o Jacques Tati (789, suplement «Papers», 13). També, per a recordar aquelles estampes eternes del món del cel·luloide que són uns referents, com ara els escenaris romans (754, 29) o els gratacels de Nova York (620, 18).

Reunint aquest compendi de cites, no podem deixar d'evidenciar que la revista *Canigó* representà un espai fonamental per a que diversos reporters utilitzaren les seues pàgines com a trampolí a diversos mitjans més especialitzats en la matèria, com fou el cas de Montserrat Castillo, qui col·laborà en altres publicacions com *Serra d'Or* o la

Revista de Catalunya, a més de realitzar nombroses conferències i presentacions sobre la rica història de la il·lustració a Catalunya.

5. REPORTATGES DE FESTIVALS INTERNACIONALS DEL MÓN DEL CINEMA

Altra de les causes que justifiquen l'admiració de la directora de la revista pel món del cinema són les contínues referències, en forma de reportatges, elaborades per corresponsals dels resultats i conclusions extretes dels diferents certàmens i festivals internacionals celebrats en continent europeu. Dins d'aquest punt, podem diferenciar els certàmens d'àmbit menor, de caràcter més provincià que, amb el pas del temps, han aconseguit un cert renom a Europa, com ara la Trobada Cinematogràfica de les Nacionalitats a la Vall d'Aosta (616, 30) en forma de seminari i cobert per M. P. M. el 1979, el Festival Super 8 esdevingut a Barcelona el 1980 i cobert per Montserrat Castillo (656, 29), el Festival del Cine del Terror de Molins de Rei (689, 29-30) cobert per Miquel Doménech el 1980, o els Festivals, també de cinema de terror, celebrats a Sitges coberts per Josep Maixenchs i Agustí el 1981 (731, suplement «Papers», 10) i per E. R. Frei el 1982 (774, 13-14). O també els festivals de cine amateur com el Festival Cinema Unica Amateur a Baden dei Zurich i el Festival Internacional de Cinema Amateur de la Costa Brava, coberts per Montserrat Castillo el 1980 (677, 30).

Mereixen especial atenció aquelles cròniques i ressenyes acompanyades de documents fotogràfics en què la revista ofereix un nombre major de pàgines amb la finalitat de mostrar al lector totes les dades i conseqüències derivades de les seues celebracions. D'entre tots ells, destacarem la Setmana Internacional del Cinema de Barcelona, cobertes per Miquel Doménech el 1979 (630, 32-33), el 1980 (688, 29) i el 1981 (734, suplement «Papers», 14); la Mostra de Venècia coberta per Arnau Olivari el 1980 (687, 29-33), el 1981 (735, 10-12) i el 1982 (769, 29); el Festival Internacional de Cannes cobert per Bruno Noya el 1981 (713, 15-16), o per E. R. Frei el 1982 (766, suplement «Papers», 4-7); el Festival Internacional de Cinema de Pesaro cobert per Miquel

Doménech el 1982 (774, suplement «Papers», 4-5); el Festival Internacional de Cine de Donostia-San Sebastián cobert per Jorja Cirera el 1982 (783, suplement «Papers», 10-11); la Mostra de València Cinema del Mediterrani coberta per E. R. Frei el 1982 (784, 30); la Semana Internacional de Cine de Valladolid coberta pel mateix reporter (788, 10) o el Festival de Cine Iberoamericano de Huelva també cobert per E. R. Frei el 1982 (791, 29-30).

Lògicament, se'n deriven moltíssimes idees i conclusions d'aquests sumptuosos certàmens, disposades, totes elles, a ulls dels lectors que gaudiran atents a les opinions vessades pels professionals. Amb l'estrena de la nova dècada dels vuitanta i l'inici d'una etapa més liberal, és inevitable fer una ullada al passat i analitzar els nous corrents que ronden el mercat cinematogràfic, així com adverteix Arnau Olivar a la Mostra de Venècia del 1980, represa després d'una interrupció a inicis dels 70:

Avui, el món del cinema (em refereixo als autors dels films i a la crítica) ha variat fonamentalment: molts dogmatismes polítics estan desacreditats; la ideologia marxista, en entredit; el comunisme stalinià, rebutjat; la terrorífica experiència feixista europea no ha estat oblidada. Es torna a una valoració de l'home individual; les masses van essent desplaçades per col·lectivitats d'individus. El nacionalisme es va imposant a l'internacionalisme. Molts valors que alguns consideraven definitivament caducats (la família, el matrimoni, etc.) tornen a sorgir més o menys renovats (OLIVAR, *Canigó* 687, 29)

6. TELEVISIÓ I RÀDIO

A propòsit de la temàtica de la ponència, en punts anteriors, i de forma discreta hem fet referència a la tasca important que els mitjans de comunicació desenvolupen en una comunitat com ara la catalana, la qual disposa d'una llengua i d'uns mecanismes propis i eficients per al seu desenvolupament autònom. És per això, que molts col·laboradors observen detingudament aquelles imatges que els diferents canals de televisió ofereixen al ciutadà per a plasmar en les pàgines de la revista la seua inconformitat o la seua opinió més sincera. Per exemple, la

mateixa directora es queixa que TVE censura imatges de Guillermina Motta, cantant catalana, quan respongué a les incidències que l'«Estatut» d'Autonomia de Catalunya del 1979 oferiria al món musical (630, 15-17); o Joan Francesc de Lasa roman indignat quan observa que la mateixa cadena, en el seu informatiu de nit, no fa referència a la gran concentració que va tenir lloc a les immediacions del Camp Nou a propòsit d'una afirmació nacionalista; així com també Avel·lí Artís-Gener que es queixava de l'omissió de la mateixa cadena a oferir la celebració catalana de l'11-S (730, suplement «Papers», 3). De la mateixa manera, els col·laboradors recalquen la repercussió de la televisió en el món del cinema i, sobretot, que aquesta arribi als espectadors amb una gran varietat d'idiomes, entre els quals destaquen, el castellà i el català. Xavier Borràs, se centra també en un altre objecte ineludible en tota llar, el vídeo, caracteritzant el seu article com «La cultura de l'instant» (658, 29).

La revista, com a difusora dels diferents àmbits comunicatius de la societat, promociona una infinitat d'emissores de ràdio, com l'andorrana, coberta per Joana Viusà (655, 25) i dels seus respectius programes, com ara «Jovenívol», que rep un encertat homenatge (682, 10) de Ràdio 4, així com la capacitat de convivència d'un bilingüisme correcte dins de les ones, com recull Ernest Sabater (654, 33). Com no podia ser d'altra manera, amb un caràcter reivindicatiu, molts col·laboradors ofereixen al lector un nombre elevat de raons per les quals és necessari que existisca una televisió autònoma en llengua catalana, com és el cas exposat en l'editorial del número 671.

La revista també difon aquells esdeveniments i festes populars de gran renom que han estat retransmeses per la televisió, com el Misteri d'Elx del 1980 (672-8) o esdeveniments esportius de gran tonatge com el Mundial de Futbol que tingué lloc a Espanya el 1982 (766, 1). I, per últim, el món de la publicitat i el seu corresponent estudi també té cabuda en les seues pàgines. És el cas de Jaume Fuster, que recull la guerra diària que es viu en les entranyes d'aquest sector (733, suplement «Papers», 13), o Miquel Quintana (714, 20) que també dedicava una pàgina a l'estudi de la llengua en la publicitat.

Amb tot, remarcarem que en els darrers anys de la revista i, en especial, en el suplement «Papers», existeix una sessió enfocada exclu-

sivament a analitzar el món de la televisió, dins el qual, Jaume Fuster s'encarrega d'exposar al lector aquells aspectes que, setmana rere setmana, ell considerava més rellevants. Per exemple, anunciava el retorn a la petita pantalla d'un personatge molt estimat pels catalans, Montserrat Roig (738, suplement «Papers», 13); analitzava programes com «Esta noche» presentat per Carmen Maura (740, suplement «Papers», 14); feia balanç de les diferents emissions de la Nit de Cap d'Any (745, suplement «Papers», 11); o comentava estudis com aquell que calculava la mitjana d'hores al dia en què l'espectador observava la televisió (751, suplement «Papers», 13).

7. ENTREVISTES

Ara bé, si cal destacar algun dels trets més característics de la revista, aquest seria el paper rellevant que adquireixen les entrevistes al llarg de totes les seues etapes. Totes elles desprenen uns diàlegs vius i carregats de simbolisme que infonen professionalitat a la publicació. Cal remarcar que moltes d'aquestes aportacions, són entrevistes a cineastes catalans, que aportaran la seua opinió sobre la situació actual del cinema català, encasellant-lo en una situació privilegiada comparant-lo amb l'evolució que està experimentant el setè art a Espanya i a Europa.

D'aquesta manera, proliferen de forma cridanera les entrevistes en els darrers anys de la revista, fet que reflecteix la gran preocupació que es mantenia per a la difusió i expansió d'aquest art en llengua catalana. Hem trobat un nombrós grup de conversacions i entrevistes, totes elles de diversa índole, entre les quals destaquem les realitzades a Josep M. Nunes (603, 13-14), Frances Bellmunt (685, 10-13), Antoni Drove (706, 10-13), Esteve Rovira (730, 10-11), Antoni Ribas (770, suplement «Papers», 12), Josep Maria Forn (773, suplement «Papers», 12-13), Jordi Feliu (775, suplement «Papers», 4), Gonçal Herralde (776, suplement «Papers», 4), Ventura Pons (779, suplement «Papers», 11), Jordi Cadena (781, suplement «Papers», 13), Ferran Llagoster (784, suplement «Papers», 13), o Miquel Iglesias Bonn (785, suplement «Papers», 11), de qui recollim la següent resposta, a propò-

sit de les possibilitats comercials del cinema realitzat a Catalunya que tenen de llengua vehicular el català:

El fet a Catalunya les té totes; em refereixo als films d'un cert nivell. Però hem pensar en un públic internacional, per més localitzats que siguin els temes i personatges, fugint dels provincialismes. Un exemple, que m'agradaria fer: Santiago Rusiñol i la seva època. Un home català i internacional, alhora, amb un anecdotari immens (IGLESIAS, *Canigó* 785, suplement «Papers», 11)

Indubtablement, no només els directors de cinema són els protagonistes d'aquestes entrevistes. Isabel-Clara Simó en realitza algunes centrades en altres professionals de l'art, com aquella que formalitzà a Castelló Rovira, un locutor de les ones (633, 18-20) i a Joan Francesc de Lasa, un crític televisiu (636, 6-7); Bruno Nova entrevista l'actriu Sílvia Munt (714, 10-11); Josep Masats ho fa amb Montserrat Roig, presentadora i escriptora (760, suplement «Papers», 8-9) o E. R. Frei s'entrevista amb els organitzadors del Festival Internacional de Cinema de Terror de Sitges (790, suplement «Papers», 8-9), o amb els responsables de l'Institut de Cinema Català (793, 11). De fet, amb tantes entrevistes disponibles en les seues pàgines, no podem deixar de remarcar la imprescindible immediatesa que ofereixen les seues pàgines i la claredat amb la qual molts dels entrevistats exposen els seus discursos. En poques paraules, la revista *Canigó* esdevé una joia per polir per a aquells investigadors que estudien l'evolució del cinema català en l'època de la Dictadura, Transició i la Post-Transició.

8. CONCLUSIÓ

El fet d'arreglegar en un escrit d'aquestes característiques totes les referències de l'àmbit cinematogràfic que les pàgines de la revista *Canigó* ha publicat en aquest breu espai de temps (del 1979 al 1983) esdevé una tasca molt complicada de resumir, a causa del nombre elevadíssim de referències que hom pot trobar. A més de les citades en aquest article hem deixat en el tinter aquelles aportacions que feien

referència a l'estudi de diferents subgèneres cinematogràfics com el cinema històric (600, 32), el cinema eròtic «s» (607, 30-31), el cinema d'espies (627, 30), el cinema de terror extraterrestre (628, 32-33), el cinema per a xiquets (660, 31), el cinema musical (678, 29), el de fantasia i llegenda (738, 30), el dels mites (744, 28), les comèdies (747, 27), el pornogràfic (763, suplement «Papers», 13), el romàntic (769, 29), el d'aventures (771, 29-30), el d'animació (783, 29), el de bàrbars (791, 29) o el de catàstrofes (791, 30). La causa principal, és la manca d'espai, que donaria pas a una investigació molt més profunda. Concloent, la revista *Canigó* ofereix un ample ventall d'allusions i de textos apologetics envers un art tan fascinant com el cinema, en una època en què Espanya, i Catalunya, tracten d'obrir-se al món després d'any d'un ostracisme lacerant.⁸

BIBLIOGRAFIA⁹

CRUZ (2017): Miquel Antoni Cruz Morente, *La revista Canigó (1954-1983), un referent cultural i literari dels Països Catalans*, Universitat d'Alacant.

8. Miquel Cruz ens informava en el seu estudi que en l'inici de la dècada dels setanta ja s'observa, en les pàgines de *Canigó*, la necessària obertura a l'estranger per part del cinema que concorda amb un cert sentit crític amb la societat d'aleshores (CRUZ 2017: 185).

9. Per a la realització d'aquest text s'ha acudit al corpus de la revista *Canigó* en els anys compresos del 1979 al 1983. A més, s'han tingut en compte tot un seguit d'entrevistes personals a la directora de la revista en aquesta època, Isabel-Clara Simó, que ens ha rebut amablement a sa casa de l'Ametlla del Vallès.